

บริบททางประวัติศาสตร์ของปราสาทนครหลวง
ที่สัมพันธ์กับบริบทของชุมชนโดยรอบปราสาทหลวง
อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

The Historical Context of Prasat Nakhon Luang, Relationship with
the Context of Communities Surrounding Prasat Nakhon Luang,
Nakhon Luang District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

ชเนตตี พุ่มพุกษ์ / Chanattee Poompruk

สาขาวิชาการจัดการธุรกิจชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
Lecturer of Community Business Management Program, Faculty of Management Science,
Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University

ชาลีวัฒน์ จิตต์โสภาคย์ / Chaleewat Jitsopha

สาขาวิชาการจัดการธุรกิจชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
Lecturer of Community Business Management Program, Faculty of Management Science,
Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University

วันที่รับบทความ 14 กุมภาพันธ์ 2564 / แก้ไขบทความ 2 มิถุนายน 2564 / ตอรับบทความ 4 สิงหาคม 2564

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาประวัติของปราสาทนครหลวง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (2) ศึกษาบริบททางประวัติศาสตร์ของอำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ (3) ศึกษาบริบทของชุมชนโดยรอบปราสาทนครหลวง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการเชิงใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ด้วยการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ท้องถิ่นซึ่งมีวิธีวิทยาที่สำคัญ คือ เก็บข้อมูลจากภาคสนามโดยตรง และวิจัยจากเอกสารและข้อมูลทางวิชาการเป็นส่วนประกอบ ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า และนำข้อมูล ที่ได้มาวิเคราะห์โดยการพรรณนา (Descriptive research) โดยผลการวิจัยพบว่า แม้ในปัจจุบันด้วยความเปลี่ยนแปลงไปของการดำเนินชีวิตของประชาชนและผู้คนในพื้นที่อำเภอนครหลวง ทำให้รอบปราสาทนครหลวงกลายเป็นที่ตั้งของชุมชนแออัดและมีโรงงานอุตสาหกรรมเกิดขึ้นเป็นจำนวนมากอีกทั้งยังมีการปล่อยขยะมูลฝอยลงสู่ลำน้ำและขยะมูลฝอยรอบปราสาทนครหลวงจนเกิดภาพที่ไม่น่าดูขึ้น ซึ่งผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะสำคัญ 4 ด้านเพื่อการศึกษาวิจัยต่อไป คือ (1) การวิจัยด้านประชาชน (2) การวิจัยด้านบุคลากรรัฐ (3) การวิจัยด้านชุมชน และ (4) การวิจัยเปรียบเทียบ ทั้งเชิงบวกและเชิงลบเพื่อนำไปวิเคราะห์และแก้ปัญหาเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ดีขึ้นรอบปราสาทนครหลวงต่อไปในฐานะมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาอีกแห่งหนึ่ง

คำสำคัญ: บริบททางประวัติศาสตร์ บริบทชุมชน ปราสาทนครหลวง

Abstract

This research aims (1) to study the history of Prasat Nakhon Luang, Nakhon Luang District, Phranakhon Si Ayutthaya Province (2) to study the historical context of the Nakhon Luang District, Phranakhon Si Ayutthaya Province and (3) to study the context of the surrounding communities in Prasat Nakhon Luang, Nakhon Luang District, Phranakhon Si Ayutthaya Province. This research is conducted by historical research, using qualitative research. Study and research from academic documents and data as a leading component of information. Researcher use triangulation method to examine data and analyzed by descriptive research. In conclusion, the study results were as follows: Even nowadays, with the changes in the lives of people and people in the metropolitan area. As a result, the surrounding Prasat Nakhon Luang has become the site of slum communities and there is a large number of industrial factories, as well as the emission of dust and solid waste around the Prasat Nakhon Luang, resulting in an unsightly picture. Researcher gave 4 important recommendations for the next study should be (1) public research (2) government officer research (3) community research and (4) positive and negative comparison research in order to analyze and solve problems for the better development around the Prasat Nakhon Luang as another cultural heritage of Phra Nakhon Si Ayutthaya Province.

Keywords: Historical context, community context, Prasat Nakhon Luang

1.ความสำคัญของปัญหาวิจัย

ปราสาทนครหลวงเริ่มสร้างขึ้นในสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททองโดยทรงโปรดให้ช่างไปถ่ายแบบมาจากปราสาทเมืองพระนครหลวง ประเทศกัมพูชา เพื่อเป็นที่พักก่อนก่อนที่จะเสด็จไปนมัสการรอยพระพุทธรูปที่จังหวัดสระบุรี ปราสาทนครหลวงสร้างไม่แล้วเสร็จในสมัยนั้น ต่อมาในปี พ.ศ. 2352 ตาปะขาวปิ่นได้สร้างวัดนครหลวงขึ้นโดยเอาปราสาทนครหลวงเข้าไปไว้ในเขตของวัดด้วย และมีการสร้างพระพุทธรูปสำริด ประดิษฐานไว้บนลานชั้นบนของปราสาท จากการดำเนินงานทางโบราณคดี ได้พบว่าวัตถุประสงค์แรกเริ่มของการสร้างปราสาท เป็นการสร้างเพื่อให้เป็นศาสนสถานในพระพุทธศาสนา มีใช้ที่ประทับระหว่างทางใน การเสด็จไปนมัสการพระพุทธรูปที่ตั้งที่เข้าใจกันมาแต่เดิม (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 52 ตอนที่ 75, 2478)

เมื่อกาลเวลาล่วงเลยมาจนปัจจุบันความสำคัญของโบราณสถานถูกยกระดับขึ้นมา เพื่อเป็นเครื่องมือหนึ่งในการอธิบายความเป็นมาและรากฐานในการตั้งถิ่นฐานอันเป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์ที่มีความเกี่ยวข้องกับสภาพทางภูมิศาสตร์และระบบความสัมพันธ์ในสังคมซึ่งอิงอาศัยความเอื้ออาทร ความผูกพันและการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันเป็นเครื่องดำเนินการเพื่อให้มีชีวิตที่ดีร่วมกัน (นิสา พิมพ์เศษ, 2554, หน้า 12) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ชุมชนท้องถิ่น หมายถึง การรวมกันของกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันทั้งความสัมพันธ์ใน เชิงพื้นที่และความสัมพันธ์ทางสังคม เป็นหน่วยพื้นฐานของการพึ่งพา และการจัดการตนเอง มีการเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมขบวนการขับเคลื่อนทางสังคม และหน่วยจิตวิทยา

วัฒนธรรมอันเป็นคุณค่าที่บ่งบอกถึงความเป็นตัวตน (Identity) ของชุมชนโดยเกี่ยวข้องกับอุดมการณ์ สิทธิ และอำนาจในการจัดการ ซึ่งสัมพันธ์กับปราสาทนครหลวง อำเภอนครหลวง จังหวัด พระนครศรีอยุธยาอย่างมีนัยสำคัญ

นอกจากความสำคัญเรื่องประวัติศาสตร์แล้ว ปราสาทนครหลวงเป็นโบราณสถานรอบนอกเขต มรดกโลกจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จึงได้รับความสนใจอยู่ภายนอก จากรายงานข่าว เมื่อปี พ.ศ. 2553 ซึ่งเป็นที่โจทก์ขานถึงปัญหาการปล่อยปละละเลยโบราณสถานปราสาทนครหลวงแห่งนี้ ขาดการดูแลพื้นที่ โดยสิ้นเชิง ทำให้มีการสร้างโกชักโครกไว้บริเวณบนที่ตั้งอยู่บริเวณระเบียบชั้น 3 ด้านหลังปราสาทนคร หลวง โบราณสถานมรดกโลก เขตวัดนครหลวง ทั้งนี้ พระสงฆ์ให้ข้อมูลว่า โกชักโครกดังกล่าว เป็นของเก่า ที่ทำชั่วคราวมาแต่ปี พ.ศ.2547 ซึ่งช่วงเวลานั้นมีการปลูกเสกวัตถุมงคล จึงพระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์มา ร่วมร่วมปลูกเสกด้วย ซึ่งพระสงฆ์แต่ละองค์ก็มีความซำหามากแล้ว ประกอบกับปราสาทนครหลวงสูง จึงได้มีการสร้างโกชักโครกขึ้นชั่วคราวเพื่อใช้เฉพาะกิจในช่วงนั้น แต่เมื่อเสร็จพิธีก็ยังไม่ได้ออก และพบว่า มีนักท่องเที่ยวที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ขึ้นไปใช้ถ่ายปัสสาวะด้วย ซึ่งของเสียทั้งหมดจะถูกปล่อยไป ตามท่อที่ชำรุดบนตัวโบราณสถานด้วย (ศูนย์ข้อมูลมรดกโลก, 2553) ทั้งนี้จากเหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้นยังคง ถูกกล่าวถึงมาจนถึงทุกวันนี้ ในด้านปัญหาการปล่อยปละละเลยจากประชาชน หรือแม้แต่ปัญหาขาด งบประมาณในการดูแลและทำนุบำรุงจากภาครัฐ จึงนำมาสู่ความสนใจในการศึกษาครั้งนี้มุ่งเป้าหมายไปที่ ความสำคัญของการศึกษาบริบทของชุมชนโดยรอบปราสาทนครหลวง อำเภอนครหลวง จังหวัด พระนครศรีอยุธยาในครั้งนี้

2.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาประวัติของปราสาทนครหลวง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- 2.2 เพื่อศึกษาบริบททางประวัติศาสตร์ของอำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- 2.3 เพื่อศึกษาบริบทของชุมชนโดยรอบปราสาทนครหลวง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3.ขอบเขตการศึกษา

- 3.1 ด้านช่วงเวลาของการศึกษา ตั้งแต่วันที่ 15 พฤษภาคม 2561 ถึงวันที่ 31 ตุลาคม 2561
- 3.2 ด้านพื้นที่ของการศึกษา ชุมชนและพื้นที่โดยรอบปราสาทนครหลวง อำเภอนครหลวง จังหวัด พระนครศรีอยุธยา
- 3.3 ด้านเนื้อหาของการศึกษา บริบททางประวัติศาสตร์ของปราสาทนครหลวงที่สัมพันธ์กับบริบท ของชุมชนโดยรอบปราสาทหลวง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

4.ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 4.1 ทราบถึงประวัติความเป็นมาที่แท้จริงของปราสาทนครหลวง อำเภอนครหลวง จังหวัด พระนครศรีอยุธยา
- 4.2 ก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจถึงบริบททางประวัติศาสตร์ของปราสาทนครหลวง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

4.3 ก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจบริบทของชุมชนโดยรอบปราสาทนครหลวง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

5. นิยามศัพท์การวิจัย

5.1 บริบทของชุมชน (Community Context) หมายถึง สภาพแวดล้อม และเงื่อนไขต่าง ๆ ที่รายล้อมเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง เรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือ ประเด็นใดประเด็นหนึ่ง ซึ่งเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมหรือข้อมูลโดยทั่วไป ของสิ่ง ๆ หนึ่งหรือเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่จัดให้เป็นศูนย์กลางภายในชุมชน โดยสิ่งเหล่านั้นมีผลต่อการปรากฏการณ์หรือการเปลี่ยนแปลงต่อเรื่องราวและวิถีชีวิตอย่างเป็นรูปธรรม ในที่นี้ ได้แก่ 1. ประวัติชุมชน ได้แก่ ความเป็นมาของหมู่บ้าน ประวัติศาสตร์ของชุมชนและท้องถิ่นจากอดีตจนถึงปัจจุบัน 2. อาณาเขต ได้แก่ อาณาเขตติดต่อ พื้นที่หมู่บ้าน พื้นที่เชื่อมต่อของหมู่บ้านและชุมชน 3. ลักษณะภูมิประเทศ ได้แก่ สันฐานวิทยา ปฐพีวิทยา 4. ลักษณะภูมิอากาศ ได้แก่ การแสดงอุณหภูมิ และปริมาณน้ำฝน 5. จำนวนประชากร 6. โครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ การคมนาคม การไฟฟ้า การประปา 7. เศรษฐกิจ ได้แก่ การประกอบอาชีพ ฤดูกาลเก็บเกี่ยวผลผลิต 8. ด้านสังคม กลุ่มองค์กรและเครือข่าย กลุ่มผู้นำ 9. ประเพณี พิธีกรรม ข้อห้าม กฎ ระเบียบของหมู่บ้านการใช้ประโยชน์จากป่า 10. ผู้รู้หรือปราชญ์ท้องถิ่นและผู้นำชุมชน ได้แก่ ข้อมูลผู้รู้หรือปราชญ์ท้องถิ่น 11. ข้อมูลการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพจากชุมชนที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับปราสาทนครหลวง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเท่านั้น

5.2 ประวัติศาสตร์ (History) หมายถึง "การสอบถาม ความรู้ที่ได้มาโดยการสอบสวน" เป็นการค้นพบ รวบรวม จัดระเบียบและนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับเหตุการณ์ในอดีต ประวัติศาสตร์ยังอาจหมายถึงช่วงเวลาหลังมีการประดิษฐ์ตัวอักษรขึ้น นักวิชาการผู้เขียนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์เรียกนักประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์เป็นสาขาการวิจัยซึ่งใช้การบรรยายเพื่อพิจารณาและวิเคราะห์ลำดับของเหตุการณ์ และบางครั้งพยายามสอบสวนรูปแบบของเหตุและผลซึ่งมีอิทธิพลต่อเหตุการณ์อย่างยุติธรรม นักประวัติศาสตร์ถกเถียงกันเรื่องธรรมชาติของประวัติศาสตร์และประโยชน์ของมัน ซึ่งรวมทั้งถกเถียงการศึกษาสาขาวิชาเป็นจุดจบในตัวเองและเป็นเสมือนวิถีการให้ "มุมมอง" ต่อปัญหาในปัจจุบันเรื่องเล่าซึ่งเป็นสิ่งธรรมดาในวัฒนธรรมใดวัฒนธรรมหนึ่ง (แต่ไม่มีการสนับสนุนจากแหล่งข้อมูลภายนอก) มักจัดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมมากกว่า "การสอบสวนอย่างไม่นำพา" ที่จำเป็นตามสาขาประวัติศาสตร์ เหตุการณ์ในอดีตก่อนมีบันทึกลายลักษณ์อักษรเรียกว่า ยุคก่อนประวัติศาสตร์

6. ระเบียบวิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ มีรูปแบบดำเนินการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์จะใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) การวิจัยมีวิธีวิทยาที่สำคัญ คือ เก็บข้อมูลจากภาคสนามโดยตรงวิจัยเฉพาะพื้นที่เป็นหลัก (Case study) และวิจัยจากเอกสารและข้อมูลทางวิชาการเป็นส่วนประกอบนำข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์โดยการพรรณนา และสรุปเป็นประเด็นความคิดเห็นที่ก่อให้เกิดรูปแบบในการนำไปประยุกต์ใช้ ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอหัวข้อในการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลที่สำคัญไว้ ผู้วิจัยจะนำเสนอหัวข้อในการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

6.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

6.1.1 จากเอกสารชั้นต้น ได้แก่ จดหมายเหตุ รายงานข่าวของผู้รู้ ผู้เห็นเหตุการณ์ วิดิทัศน์ ภาพยนตร์ ภาพถ่าย เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น บทความ หนังสือ วิทยานิพนธ์ และเว็บไซต์ที่มีการอ้างอิงอย่างถูกต้อง

6.1.2 จากเอกสารชั้นรอง ได้แก่ นักโบราณคดี หนังสือประวัติศาสตร์ที่เก็บรวบรวมอยู่ที่สำนักศิลปากรที่ 3 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, รายงานของสื่อมวลชน และกระพุ้งข้อมูลของนักท่องเที่ยวที่สร้างขึ้นเกี่ยวกับปราสาทนครหลวงที่มีทั้งข้อมูลทางกายภาพ และรูปภาพที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

6.1.3 จากการสัมภาษณ์แบบประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า (oral history) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ (แบบไม่มีโครงสร้าง) ซึ่งไปสัมภาษณ์ ผู้อาวุโสที่รู้เรื่องเกี่ยวกับหัวข้อวิจัยเป็นอย่างดี โดยสัมภาษณ์จากกลุ่มเป้าหมายเป็นบุคคล ที่ประกอบอาชีพและเป็นคนดั้งเดิม ที่อาศัยอยู่อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตั้งแต่บรรพบุรุษโดยศึกษาข้อมูลภูมิหลัง ตำบลนครหลวง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย

- 1) พระครูปิยะคุณากร เจ้าคณะอำเภอนครหลวง เจ้าอาวาสวัดปริตราราม รักษาการเจ้าอาวาสวัดนครหลวง
- 2) นายวานิช สิทธิรักษ์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 ตำบลนครหลวงอำเภอนครหลวงจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- 3) ศรัณย์ ทองปาน ผู้เขียนคอลัมน์ วัดโบราณย่านนครหลวง วารสารเมืองโบราณ

6.2 การตรวจสอบข้อมูล

ในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลจะใช้วิธีวิเคราะห์เอกสารและการตรวจสอบสามเส้า (triangulation) นำมาใช้ในการตรวจสอบคุณภาพงานวิจัยทั้ง การวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) และ การวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ในการศึกษาเชิงปริมาณ (quantitative) เป็นการตรวจสอบความถูกต้อง (validation) การศึกษาเชิงคุณภาพเป็นการการหาคำตอบ เป็นกลยุทธ์การใช้วิธีการที่เหมาะสมเพื่อหาความน่าเชื่อถือ (credibility) ของการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ เป็น วิธีการทางเลือกของเกณฑ์พิจารณาปกติ เช่น ความเที่ยงตรง (reliability) และ ความถูกต้อง (validity) ว่าเอกสารทางประวัติศาสตร์นั้นเป็นเอกสารจริงแท้หรือไม่ โดยใช้การวิพากษ์ 2 รูปแบบ คือ 6.2.1 การวิพากษ์ภายนอกเป็นการตรวจสอบหลักฐาน 6.2.2 การวิพากษ์ภายในเป็นการตรวจสอบข้อมูลในเอกสาร การตรวจสอบโดยใช้แหล่งข้อมูลที่ต่างกันระหว่างเอกสารและการสัมภาษณ์แบบประวัติศาสตร์บอกเล่าและการตรวจสอบโดยใช้ผู้สัมภาษณ์ที่มีจุดยืนต่างกันระหว่างเอกสารและการสัมภาษณ์แบบประวัติศาสตร์บอกเล่า พบว่า ข้อมูลมีความใกล้เคียงกันระหว่างเอกสารและการสัมภาษณ์แบบประวัติศาสตร์บอกเล่า อาจจะมีผิดเพี้ยนไปบ้างตามช่วงเวลาที่ย่เปลี่ยนไป และจากการบอกเล่าสืบต่อกันมาโดยภาพรวมแหล่งข้อมูลทางเอกสารและการสัมภาษณ์ค่อนข้างเชื่อถือได้

6.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงประวัติศาสตร์จะใช้การตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์โดยเริ่มจากการพรรณนาให้เห็นลำดับเหตุการณ์และวิเคราะห์เชิงสาเหตุในประวัติศาสตร์ความเป็นมาของปราสาทนครหลวง บริบทของประวัติศาสตร์ บริบทของชุมชน และความสัมพันธ์ของบริบททางประวัติศาสตร์ต่อบริบทชุมชน

7. ผลการวิจัย

7.1 ประวัติของปราสาทนครหลวง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ปราสาทนครหลวงหรือพระนครหลวง ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลนครหลวง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้รับการขึ้นทะเบียนโบราณสถานและประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 52 ตอนที่ 75 วันที่ 8 มีนาคม 2478 ลักษณะของสถาปัตยกรรมเป็นองค์ปราสาท เป็นพุทธสถานจตุรมุขทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า มี 3 ชั้น ชั้นที่ 2 เป็นชั้นระเบียงล้อมรอบ ชั้นบนมีมณฑปประดิษฐานพระพุทธรูปหล่อสร้างในสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง (ประมาณ พ.ศ. 2174) ซึ่งปราสาทนครหลวงเริ่มสร้างขึ้นในสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง โดยทรงโปรดให้ช่างไปถ่ายแบบมาจากปราสาทเมืองพระนครหลวง ประเทศกัมพูชา เพื่อเป็นที่พักก่อนก่อนที่จะเสด็จไปนมัสการรอยพระพุทธรูปจังหวัดสระบุรี ปราสาทนครหลวงสร้างไม่แล้วเสร็จในสมัยนั้น ต่อมาราวปี พ.ศ. 2352 ตาปะขาวปิ่น ได้สร้างวัดนครหลวงขึ้นโดยเอาปราสาทนครหลวง เข้าไปไว้ในเขตของวัดด้วย และมีการสร้างพระพุทธรูปหล่อ ประดิษฐานไว้บนลานชั้นบนของปราสาท จากการดำเนินงานทางโบราณคดี ได้พบว่าวัตถุประสงค์แรกเริ่มของการสร้างปราสาท เป็นการสร้างเพื่อให้เป็นศาสนสถานในพระพุทธศาสนา มิใช่ที่ประทับระหว่างทางในการเสด็จไปนมัสการพระพุทธรูปที่เข้าใจกันมา (ราชกิจจานุเบกษา, 2478) แต่เดิมปราสาทนครหลวง ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน ตามประกาศกรมศิลปากร เรื่อง กำหนดจำนวนโบราณสถานสำหรับชาติในชื่อพระนครหลวง ปราสาทนครหลวง ตั้งอยู่ที่ริมแม่น้ำป่าสักฝั่งทิศตะวันออก อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อก่อนจะเป็นตึกหิน ที่ประทับของกษัตริย์ในระหว่างเสด็จไปนมัสการพระพุทธรูปสระบุรี และเป็นที่ประทับแรมในระหว่างเสด็จไปลพบุรี คาดเดาว่าสร้างในสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม แต่มาสร้างเป็นที่ประทับก่ออิฐถือปูน ในสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง เมื่อปี พ.ศ. 2147 แทน โดยพระองค์โปรดให้ช่างทำจากแบบของปราสาทศิลาที่เรียกว่า พระนครหลวง ในกรุงกัมพูชา และสร้างใกล้กับวัดเทพจันทร์ เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติที่ได้กรุงกัมพูชา กลับมาเป็นประเทศราชอีกครั้งในตอนนั้น แต่ก็สร้างไม่เสร็จสมบูรณ์ ในส่วนของปราสาทนครหลวงก่อด้วยอิฐทั้งหลังทำขึ้นโดยนำดินมาถมให้สูง มีระเบียงล้อมรอบเป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัสซ้อนกันสามชั้น แต่ละชั้นมีประตูเข้านับสิบประตู ระเบียงคดของแต่ละชั้นจะสร้างปราสาทประจำทิศทั้งหมดสี่มุม โดยปราสาทจะมีทั้งหมด 30 องค์ รูปทรงคล้ายปราสาทขอม แต่ก่อด้วยอิฐ ไม่ใช่ศิลาแลง องค์ปราสาทมีการย่อมุมไม้ยี่สิบ จากการบูรณะของกรมศิลปากรพบว่า การสร้างปราสาทของเดิมใช้โครงไม้ชั้นรูปก่อนแล้วจึงก่ออิฐตามขึ้นมาและระเบียงคดส่วนที่เชื่อมต่อปราสาทแต่ละองค์นั้น ปัจจุบันเหลือแต่ผนังของระเบียงคด ถ้าสังเกตจะเห็นช่องหลอกเป็นซี่ ๆ คล้ายลูกกรง เรียกว่า ลูกมะหวด ช่องที่ว้างจะตัน อากาศและแสง ไม่สามารถผ่านเข้าได้ เป็นศิลปะแบบขอม ซึ่งจะคล้ายกับโบสถ์วัดหน้าพระเมรุวัดมหาธาตุ และวัดไชยวัฒนารามนั้นว่าสวยงามและยิ่งใหญ่ไม่แพ้วัดอื่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (สำนักศิลปากรที่ 3 พระนครศรีอยุธยา กรมศิลปากร, 2551)

7.2 บริบททางประวัติศาสตร์ของอำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ในสมัยอยุธยา นั้น บริเวณนอกกำแพงเมืองถูกแบ่งออกเป็นเขตการปกครอง 3 เขต เรียกว่าแขวง (ภายหลังเปลี่ยนมาเรียกอำเภอ) ประกอบด้วยแขวงขุนนคร แขวงขุนเสนา และแขวงขุนอุทัย แขวงขุนนครนั้น ต่อมาแยกออกเป็นแขวง คือ แขวงนครใหญ่ ซึ่งต่อมาแยกเป็น แขวงนครใหญ่ (อำเภอมหาราชในปัจจุบัน) และ แขวงนครใน (อำเภอบางปะหันในปัจจุบัน) แขวงนครน้อย ต่อมาก็แยกออกเป็น 2 แขวง

เช่นกัน คือ แขนงนครน้อย ซึ่งต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอท่าเรือ แขนงนครกลาง ต่อมาก็ได้เปลี่ยนมาเรียกว่า อำเภอนครกลาง มีที่ว่าการอำเภออยู่ที่ตำบลบ่อโพรง แต่ด้วยสถานที่ตั้ง ณ ตำบลบ่อโพรงนั้นไม่เป็นศูนย์กลาง ในเวลาต่อมาจึงมีการย้ายที่ว่าการอำเภอนครกลางมาอยู่ที่ตำบลนครหลวง (เหตุที่ชื่อตำบลนครหลวงเพราะเป็นที่ตั้งของปราสาทนครหลวง) แล้วจึงเปลี่ยนชื่อมาเป็น อำเภอนครหลวง จนถึงปัจจุบัน ส่วนนี้ตั้งแต่ พ.ศ. 2490 ถึงปัจจุบัน (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2561) ประกอบด้วยรายละเอียดดังต่อไปนี้

วันที่ 10 มิถุนายน 2490 ตั้งตำบลคลองสะแก แยกออกจากตำบลบ่อโพรง ตั้งตำบลหนองปลิงแยกออกจากตำบลบ่อโพรง และตำบลบ้านซ่ง ตั้งตำบลปากจั่น แยกออกจากตำบลบางระกำ ตั้งตำบลบางพระครู แยกออกจากตำบลนครหลวง ตั้งตำบลท่าช้าง แยกออกจากตำบลพระนอน

วันที่ 16 มิถุนายน 2490 โอนพื้นที่หมู่ 10-14 ตำบลพระนอน (ในขณะนั้น) ไปขึ้นกับ ตำบลท่าช้าง (หมู่ 3-7 ในขณะนั้น)

วันที่ 6 กรกฎาคม 2494 โอนพื้นที่หมู่ 7 ตำบลบางระกำ (ในขณะนั้น) ไปขึ้นกับ ตำบลนครหลวง (หมู่ 8 ในขณะนั้น)

วันที่ 10 ธันวาคม 2499 จัดตั้งสุขาภิบาลนครหลวง ในท้องที่บางส่วนของตำบลนครหลวง บางส่วนของตำบลบางระกำ และ บางส่วนของตำบลบางพระครู

วันที่ 28 พฤศจิกายน 2536 จัดตั้งสุขาภิบาลอรัญญิก ในท้องที่บางส่วนของตำบลพระนอน บางส่วนของตำบลท่าช้าง และ บางส่วนของตำบลสามไถ

วันที่ 25 พฤษภาคม 2542 ยกฐานะจากสุขาภิบาลนครหลวง และ สุขาภิบาลอรัญญิก เป็น เทศบาลตำบลนครหลวง และ เทศบาลตำบลอรัญญิก

อำเภอนครหลวง เป็นอำเภอหนึ่งใน 16 อำเภอ ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เดิมมีชื่อว่า อำเภอนครกลาง จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2440 รัชกาลที่ 5 ทรงโปรด ให้สร้างที่ว่าการอำเภอ บริเวณ หมู่ที่ 1 ตำบลบ่อโพรง ทางตอนทิศเหนือของวัด เกาะแก้วเกษาราม ต่อมาในปี พ.ศ.2445 ทรงโปรดฯ ให้ย้ายที่ว่าการอำเภอ มาตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 1 ตำบลนครหลวง มาจนถึงปัจจุบันและได้เปลี่ยนชื่อจากนครกลางมาเป็นนครหลวงเพื่อให้สอดคล้องกับที่ตั้ง (สำนักงานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, 2561, www2.ayutthaya.go.th/amphur_content/cate/3)

ปัจจุบันกรมศิลปากรได้ประกาศให้ปราสาทนครหลวงเป็นโบราณสถานแห่งชาติ ตั้งแต่ พ.ศ.2478 และทำการอนุรักษ์พระพุทธรูปหล่อใน ปี พ.ศ.2528 หลังจากนั้นได้การทำพิธีเปิดอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 14 มกราคม พ.ศ.2548 โดยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นผู้ประกอบพิธีเปิด นอกจากความงดงามทางด้านสถาปัตยกรรมแล้วปราสาทแห่งนี้ยังคงเป็นสถานที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และเป็นหนึ่งในสถานที่ท่องเที่ยวอันน่าสนใจของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อีกทั้งยังเป็นที่เคารพศรัทธาของคนในท้องถิ่นอีกด้วย

7.3 บริบทของชุมชนโดยรอบปราสาทนครหลวง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ชุมชนโดยรอบปราสาทนครหลวง มีการประกอบอาชีพทางด้านศิลปหัตถกรรมที่สำคัญ และมีชื่อเสียงหลายอย่าง ดังนี้

การทำเครื่องประดับมุก

ภาพที่ 1 มีดอรัญญิกประดับเครื่องมุก

ที่มา : มีด "อรัญญิกอยุธยา" ปลีก-ส่ง, 2561, <https://www.facebook.com/kaimeedAyutthaya>

ช่างประดับมุกตำบลหนองปลิง อำเภอนครหลวง ได้รวมกลุ่มกันทำเครื่องประดับมุกจนเป็นผลิตภัณฑ์ประจำตำบลที่มีชื่อเสียง และเป็นที่รู้จักในอำเภอนครหลวง การทำเครื่องประดับมุกของตำบลหนองปลิง ริเริ่มมาแล้วกว่า 30 ปี โดยผู้ที่นำความรู้ทางด้านการทำเครื่องประดับมุกมาเผยแพร่ได้แก่ คุณมานพ จันย่นัย ปัจจุบันอายุ 56 ปีจบการศึกษาระดับ ป.4 หลังจากนั้นได้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนา พออายุ 20 ปี ท่านก็เข้ากรุงเทพไปหางานทำ ในระยะแรกท่านเป็นลูกจ้างทั่วไป จนกระทั่งเข้ามาทำงานประดับมุกกับครูช่างซึ่งอายุมากแล้ว ครูเป็นผู้ฝึกสอนการทำเครื่องประดับมุกให้กับคุณมานพ จันย่นัย มาโดยตลอด เป็นระยะหลายปี จนกระทั่งวันหนึ่งครูช่างชราภาพมากแล้วทำงานไม่ไหว คุณมานพจึงได้เดินทางกลับมาสู่ตำบลหนองปลิง และนำความรู้ที่ได้รับมาเผยแพร่ให้กับคนในครอบครัว ซึ่งในระยะแรกการทำเครื่องประดับมุกเริ่มจากในครัวเรือน ทำกันประมาณ 10 คน ต่อมาเริ่มมีการกระจายงานสู่พี่น้องเพื่อนบ้าน ในชุมชนตำบลหนองปลิงจนเกิดการรวมกลุ่มทำเครื่องประดับมุกขึ้น ปัจจุบันมีสมาชิกร่วมทำเครื่องประดับมุก ประมาณ 30 คน บางคนทำเป็นอาชีพหลัก บางคนทำเป็นอาชีพเสริมในช่วงเวลาที่ว่างเว้นจากการเกษตร ปัจจุบัน คุณ ศตพร จันย่นัย บุตรชายคนที่ 2 ของ คุณมานพ เป็นผู้สืบทอดงานด้านการทำเครื่องประดับมุก และเป็นผู้บริหารจัดการอย่างเต็มที่ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา เพราะถือเป็นอาชีพหลักของครอบครัว ด้วยความภูมิใจที่ได้สืบทอดศิลปะด้านนี้ให้คงอยู่ต่อไป การทำเครื่องประดับมุกของตำบลหนองปลิงได้เข้าร่วมโครงการ OTOP หนึ่งผลิตภัณฑ์ หนึ่งตำบล โดยที่เครื่องประดับมุกของตำบลหนองปลิงเป็นผลิตภัณฑ์ระดับ 3 ดาว ส่วนใหญ่จะส่งผลิตภัณฑ์ประดับมุกขายในตลาดอรัญญิก ซึ่งเป็นตลาดที่มีชื่อในด้านการขายมีด การทำเครื่องประดับมุกของที่นี่จึงเป็นฐานวางมีดประดับมุก และด้ามมีดประดับมุกเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งมียอดผลิตจำนวนมาก ฉะนั้นการทำเครื่องประดับมุกซึ่งเป็นเหมือนงานอุตสาหกรรมขนาดย่อม ครั้งหนึ่งแห่งความภาคภูมิใจของชาวตำบลหนองปลิงที่ได้ร่วมทำเคียงเกี่ยวข้าว

ระดับมุก ถวายแต่ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชและได้ทำด้ามมีดดาบระดับมุก ถวายแต่ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ (องค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลิง, 2561)

มีดอรัญญิก

แหล่งผลิตมีดเลื่องชื่อที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศที่มีประวัติความเป็นมายาวนานตั้งแต่ ต้นกรุงรัตนโกสินทร์ จากฝีมือชาวเวียงจันทน์ ประเทศลาวแห่งบ้านต้นโพธิ์และบ้านไผ่หนอง ซึ่งเข้ามาอยู่ เมืองไทยมาเนิ่นนานแล้ว ไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าถูกกวาดต้อนมาในสมัยเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก คราวยกทัพไปตีเมืองเวียงจันทน์หรือจะอพยพมาเอง แต่มีหลักฐานว่านายเทาเป็นผู้นำ ซึ่งในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้พระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น ขุนนราบริรักษ์ชาวเวียงจันทน์กลุ่มนี้มีฝีมือทางช่าง ได้แก่ ช่างทองกับ ช่างเหล็ก แต่เมื่อพ.ศ. 2365 ได้เลิกอาชีพช่างทอง คงเหลือแต่การตีมีดอย่างเดียว ประกอบกับภูมิประเทศ บริเวณนี้เป็น อยู่ช้ำอู่น้ำ มีดินไม้ไผ่หนาแน่น มีหนองน้ำและแม่น้ำป่าสักไหลผ่านจึงสะดวกต่อการเดินทาง และนำไม้ไผ่มาใช้เป็นองค์ประกอบในการทำมีด คือ นำมาเป็นเชื้อเพลิงในเตาเผาเหล็ก เพราะถ่านไม้ไผ่ให้ความร้อนสูงกว่าไม้ชนิดอื่น และนำลำต้นไปทำด้ามพะเนิน ด้ามค้อน และด้ามมีด

สมัยรัชกาลที่ 3 เมื่อราว พ.ศ. 2369 เจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์เสด็จมาถวายพระเพลิงพระบรมศพ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้มาขอให้ชาวเวียงจันทน์กลับประเทศแต่ชาวบ้านไผ่หนองและ บ้านต้นโพธิ์ขออยู่ได้ร่มโพธิ์สมภาร สร้างชื่อเสียงจากวิชาตีมีดในเมืองไทยต่อไป สาเหตุที่ได้ชื่อว่ามีด อรัญญิก เป็นเพราะสมัยโบราณมีตลาดที่บ้านอรัญญิก ตำบลปากท่า อำเภอท่าเรือ จังหวัด พระนครศรีอยุธยา ห่างจากหมู่บ้านต้นโพธิ์และหมู่บ้านไผ่หนองประมาณ 3 กิโลเมตร ชาวบ้านนำเอามีดไป ขายที่ตลาดแห่งนี้ คนที่ซื้อไปก็บอกต่อ ๆ กันว่ามีดอรัญญิกมีคุณภาพดี เพราะทั้งแข็งแรงทนทาน บางชนิด ใช้ได้นานตลอดชั่วอายุคน และยังสวยงามประณีต มีดอรัญญิกมีด้วยกัน 4 ประเภท ได้แก่ มีดตระกูล เกษตรกรรม มีดตระกูล คหกรรม มีดตระกูลอาวุธ และมีดตระกูลอื่น ๆ ชุมชนทั้งสองนี้มีการประเพณี สำคัญคือ การไหว้ครูหรือไหว้ครูบูชาเตากำหนดวันข้างขึ้นเดือนหกที่ตรงกับวันพฤหัสบดี ทุกบ้านจะ ช่อมแซมทำความสะอาดเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ และนำไปวางไว้ในที่อันสมควร เตาเผาเหล็กจะต้องป็น กันใหม่และนำเครื่องบูชาและอาหารคาวหวานถวายแด่พระภูมิ แม่ธรณีส่วนเครื่องสังเวยต่าง ๆ จะนำมา วางไว้ที่เครื่องมือแล้วทำพิธีสวดอ้อนงอนการเชิญเทพเจ้า เป็นธรรมเนียมปฏิบัติสืบทอดกันมาอยู่คู่กับการทำมีด อรัญญิก นักท่องเที่ยวสามารถเข้าพักโฮมสเตย์ ชมการทำมีดและลงมือตีมีดด้วยตนเอง โดยไม่พลาดซื้อมีด อรัญญิก หนึ่งในของดีขึ้นชื่อเมืองอยุธยากลับไปพิสูจน์คุณภาพกันด้วย (บังอร บุญปิ่น, 2561, หน้า 103)

หมู่บ้านมีดอรัญญิก

หมู่บ้านหัตถกรรมมีดอรัญญิก ประวัติความเป็นมา บ้านต้นโพธิ์ บ้านไผ่หนอง เป็นหมู่บ้านที่มี ประชาชนอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น ตั้งอยู่หมู่ที่ 6 และ 7 ตำบลท่าช้าง อำเภอนครหลวง จังหวัด พระนครศรีอยุธยา ทั้งสองหมู่บ้านมีชื่อเสียงโด่งดังเป็นที่รู้จักกันไปทั่ว เพราะเป็นแหล่งผลิตมีดที่ใหญ่แห่ง หนึ่งของประเทศที่ทำกันเป็นล่ำเป็นสันมาเกือบสองร้อยปี กลุ่มชาติพันธุ์ ชาวบ้านต้นโพธิ์และชาวบ้านไผ่ หนอง รกรากถิ่นฐานเป็นชาวเวียงจันทน์ ประเทศลาว ได้เข้ามาอยู่ในประเทศไทยประมาณช่วงต้น กรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งชาวเวียงจันทน์กลุ่มนี้ส่วนใหญ่มีอาชีพทางช่าง มีช่างทำทองกับช่างตีเหล็ก คือ คนไหน แข็งแรงก็ได้ตีเหล็ก คนไหนอ่อนแอมีความละเอียดให้ตีทองคำ เครื่องอาภรณ์ประดับกาย การทำมาหากิน

ภาพที่ 2 ภาพมีดอรัญญิกที่มีให้เลือกตามคุณสมบัติการใช้งาน

ที่มา : มีดอรัญญิกแท้แท้ หลากหลายให้เลือก, 2561, <https://www.facebook.com/knifethai>

ในสมัยนั้นอาชีพรองทั้งสองทำกันเป็นล่ำเป็นสันตลอดมา ครั้นต่อมาในราว พ.ศ.2365 อาชีพช่างทองก็ได้เลิกสาสลายตัวไปคงเหลือแต่อาชีพตีมีดประเภทเดียว ชาวบ้านจึงยึดอาชีพตีมีดเป็นอาชีพหลัก ไม่ได้ประกอบอาชีพอื่นปะปนเลย ข้อสังเกตที่เป็นหลักฐานว่าชาวเวียงจันทน์กลุ่มนี้มีอาชีพช่างทองคือ ถ้าเรานำดินที่ชุมชนแห่งนี้ลงร้อนในน้ำก็จะพบเศษทองและขี้ตะไบทองอยู่ทั่วไป ความเป็นมาการตั้งถิ่นฐาน เหตุที่ชาวเวียงจันทน์กลุ่มนี้เข้ามาอยู่ในประเทศไทยจะโดยถูกกวาดต้อนมาในสมัยเจ้าพระยามหาจักรีศรีอภัยราชยกทัพไปตีเมืองเวียงจันทน์หรือจะเป็นการอพยพมาเองนั้น ไม่มีหลักฐานปรากฏชัดเจนแต่มีหลักฐานบันทึกไว้ว่าเข้ามาโดยมีนายเทาเป็นผู้นำ (ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้พระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น “ขุนนราบริรักษ์”) ได้เดินทางมาพบภูมิประเทศแห่งนี้ เป็นที่เหมาะสมแก่การประกอบอาชีพคือเดิมเป็นดงไม้ไผ่ที่ขึ้นอยู่หนาแน่น มีหนองน้ำและแม่น้ำป่าสักไหลผ่าน สมัยนั้นไม่มีถนนหนทางเหมือนปัจจุบันนี้ ต้องอาศัยทางน้ำเป็นปัจจัยสำคัญในการคมนาคมโดยเฉพาะไม้ไผ่เป็นวัสดุที่สำคัญมากสำหรับช่างตีมีด เพราะไม้ไผ่มีประโยชน์อยู่ในตัวของมันนานับประการ เช่น นำมาเผาถ่านใช้เผาเหล็ก เพราะถ่านไม้ไผ่ให้ความร้อนสูงกว่าไม้ชนิดอื่น ต้น ลำ ใช้ทำ บ้านเรือน ที่อยู่อาศัย ทำด้ามพะเนิน ด้ามค้อนและด้ามมีด ซึ่งช่างตีเหล็ก ต้องใช้อยู่เป็นประจำ จึงเห็นว่ามีภูมิประเทศแห่งนี้เป็นอยู่อาศัยน้ำแหล่งทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์จึงพร้อมใจกันลงหลักปักฐานและได้ประชุมหารือกันตั้งชื่อบ้านของตนว่า “บ้านไผ่หนอง” ให้เป็นการเหมาะสมกับภูมิ ประเทศแต่ก่อนนั้น สำหรับบ้านต้นโพธิ์ คนเก่าคนแก่เล่าว่า เมื่อมาถึงทำเลนี้มีต้นโพธิ์ใหญ่อยู่กลางหมู่บ้านจึงตั้งชื่อว่า “บ้านต้นโพธิ์” ครั้นกาลเวลาล่วงมาบ้านเมืองเจริญขึ้นสภาพของหมู่บ้านก็ได้เปลี่ยนแปลงไป ดงไม้ไผ่ที่ขึ้นอยู่อย่างหนาแน่นก็โล่งเตียนกลายเป็นท้องไร่ท้องนาหนองน้ำก็ตื้นเขินไปหมดแล้ว เกียรติประวัติของชุมชน (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2562)

ภาพที่ 3 หมู่บ้านต้นโพธิ์แหล่งผลิตและจำหน่ายมีดอรัญญิก
ที่มา : ปารวี ไพบูลย์ยิ่ง, 2562, หน้า 2

7.4 ความสัมพันธ์ระหว่างบริบททางประวัติศาสตร์ของปราสาทหลวงกับบริบทของชุมชน โดยรอบปราสาทหลวง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สมัยรัชกาลที่ 3 แผ่นดินสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อราวพ.ศ.2369 เจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์เสด็จมาถวายพระเพลิง พระบรมศพพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้มาขอให้ชาวเวียงจันทน์กลับประเทศ แต่ชาวเวียงจันทน์กลุ่มนี้ไม่ยอมกลับขอยุ้ไ้ร่มโพธิสมภาร เพราะพระองค์ให้ความผาสุกร่มเย็น พสกนิกรของพระองค์ตลอดมาก็มีความเจริญรุ่งเรืองมาเป็นลำดับ ชื่อเสียงการตีมีดก็เลื่องลือไปทั่วสารทิศ ชาวบ้านจึงมีฐานะที่มั่นคง มีการอยู่ดีกินดี ด้วยพระมหากรุณาธิคุณของล้นเกล้าล้นกระหม่อม สมัยรัชกาลที่ 5 แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงทราบที่บ้านต้นโพธิ์ บ้านไผ่หนองเป็นหมู่บ้านตีมีด พระองค์พร้อมด้วยพระบรมวงศ์ศานุวงศ์ได้เสด็จทอดพระเนตรการตีมีดของชาวเวียงจันทน์กลุ่มนี้ จึงได้ปลูกพลับพลาที่ประทับอย่างสมพระเกียรติ และได้เกณฑ์ชาวบ้านมาทำการตีมีดให้พระองค์ ทรงทอดพระเนตร พระองค์ท่านสนพระทัยและทรงพอพระราชหฤทัยเป็นอันมาก ในสมัยรัชกาลปัจจุบัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงเสด็จพระราชดำเนินเป็นการส่วนพระองค์ ทรงทอดพระเนตรการทำมีดอรัญญิก เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ .2519 และเมื่อปีพ.ศ.2531 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จนำนักเรียนโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าฯ มาทอดพระเนตรการตีมีด และเมื่อปี พ.ศ.2537 ทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญาฯ ทรงนำครอบครัวมาทัศนศึกษาการตีมีดที่ชุมชนแห่งนี้เช่นกัน (Touronthai, 2561, www.touronthai.com/article/2135) ที่มาของคำว่ามีดอรัญญิก ในสมัยก่อนมีตลาดร้านค้า มีโรงบ่อน อยู่ที่บ้านอรัญญิก ตำบลปากท่า อำเภอกำแพง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากหมู่บ้านต้นโพธิ์และหมู่บ้านไผ่หนองมากนัก ระยะทางประมาณ 3 กิโลเมตร มีผู้คนนำสินค้ามาซื้อขายแลกเปลี่ยนกันมากในยุคนั้นชาวบ้านก็นำเอามีดไปขาย เมื่อคนที่ซื้อไปใช้เห็นว่าคุณภาพดีจึงบอกต่อ ๆ กันไปว่ามีดคุณภาพดีต้องมีดอรัญญิก เลยเรียกติดปากไปหาซื้อมีดต้องไปที่อรัญญิก ที่จริงแล้วทำที่บ้านต้นโพธิ์ หมู่บ้านไผ่หนองและหมู่บ้านอื่น ๆ ซึ่งเป็นที่มาของคำว่า “มีดอรัญญิก” ลักษณะทั่วไปของผลิตภัณฑ์มีดอรัญญิก มีอยู่ด้วยกัน 4 ตระกูล ได้แก่มีดตระกูล

เกษตรกรรม มีดตระกูลคหกรรม มีดตระกูลอาวุธ และมีดตระกูลอื่น ๆ แต่ละตระกูลสามารถจำแนกตามการใช้งานได้อีก 12 ประเภท ซึ่งในแต่ละประเภทประกอบไปด้วยชนิดของมีดต่าง ๆ อีกมากมายหลากหลายไปตามขนาดและความแตกต่างของวัสดุที่ใช้ในการผลิตของชิ้นส่วนและองค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งจากการศึกษาปรากฏว่ามีถึง 274 ชนิด ประเพณีและวัฒนธรรม มีประเพณีและวัฒนธรรมที่ได้ถือปฏิบัติสืบทอดต่อ ๆ กันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาประวัติของปราสาทนครหลวง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยจากการสัมภาษณ์แบบประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า (oral history) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ (แบบมีโครงสร้าง หรือ แบบไม่มีโครงสร้าง) ซึ่งไปสัมภาษณ์ผู้อาวุโสที่รู้เรื่องเกี่ยวกับหัวข้อวิจัยเป็นอย่างดี โดยสัมภาษณ์จากกลุ่มเป้าหมายเป็นบุคคล ที่ประกอบอาชีพและเป็นคนดั้งเดิม ที่อาศัยอยู่อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตั้งแต่บรรพบุรุษโดยศึกษาข้อมูลภูมิหลัง ตำบลนครหลวง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย 1) พระครูปิยะคุณากร เจ้าคณะอำเภอนครหลวง เจ้าอาวาส วัดปรีดาราม รักษาการเจ้าอาวาสวัดนครหลวง 2) นายวานิช สีทธิรักษ์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 ตำบลนครหลวง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 3) ศรัณย์ ทองปาน ผู้เขียนคอลัมน์ วัดโบราณย่านนครหลวง วารสารเมืองโบราณ กลุ่มเป้าหมายได้ให้ข้อมูลสอดคล้องกันในด้านประวัติศาสตร์ของปราสาทนครหลวงที่อาจมีความแตกต่างกันบ้างในบางประการ ซึ่งล้วนมาจากการบอกเล่าของแต่ละชุมชนที่แตกต่างกันไป ส่งผลให้ความเป็นมา ความเชื่อบางอย่างบางประการอาจแตกต่างกัน แต่สิ่งหนึ่งที่มีเคยเปลี่ยนแปลงและยังคงไว้ของการศึกษาทางประวัติศาสตร์ครั้งนี้ จากข้อมูลการสัมภาษณ์ของกลุ่มเป้าหมายทั้งสามท่าน คือ ความยั่งยืนของพระพุทธศาสนาที่อยู่เคียงคู่ปราสาทนครหลวง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยาอย่างยาวนาน แม้กาลเวลาจะผ่านไปนานสักเท่าไร สะท้อนให้เห็นได้จากการร่วมมือในการอนุรักษ์ปราสาทนครหลวง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยาให้คงสภาพเดิม และมีการศึกษารวบรวมรายละเอียดของโบราณวัตถุและสิ่งก่อสร้างภายในปราสาทนครหลวงอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งสามารถแสดงภาพดังกล่าวพร้อมรายละเอียดดังต่อไปนี้

2. ผลการศึกษาริบททางประวัติศาสตร์ของอำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อาจกล่าวได้ว่า บริบททางประวัติศาสตร์ของอำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา นับเป็นส่วนสำคัญของวิถีชีวิตของผู้คนในอำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยาอย่างมาก อีกทั้งยังมีข้อค้นพบทางวรรณกรรมที่กล่าวถึงความสำคัญทางพระพุทธศาสนาของปราสาทนครหลวงที่เป็นความเลื่อมใสศรัทธาอย่างยาวนานจากการที่พระเจ้าแผ่นดินในหลายรัชกาลของประเทศไทยในอดีตจนถึงปัจจุบันให้ความสำคัญกับปราสาทนครหลวงและชุมชนโดยรอบอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งที่ผ่านมาได้มีการสั่งการให้ดำเนินการปฏิสังขรณ์รายละเอียดแวดล้อมสถานที่และรักษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์เดิมไว้ ซึ่งในด้านเทคนิคเพิ่มเติมบริบททางประวัติศาสตร์ที่สะท้อนถึงสังคม ศาสนา เศรษฐกิจ การเมืองและเงื่อนไขที่มีอยู่ในช่วงเวลาที่แน่นอนและสถานที่ โดยทั่วไปรายละเอียดทั้งหมดเกี่ยวข้องกับเวลาและสถานที่ รวมไปถึงสถานการณ์ต่าง ๆ ดังรายละเอียดในบทที่ 4 เหล่านั้นเป็นสิ่งที่ช่วยให้ตีความและวิเคราะห์ผลงานและเหตุการณ์ที่ผ่านมา แม้กระทั้งอนาคตมากกว่าเพียงตัดสินตามมาตรฐานร่วมสมัย ซึ่งวรรณกรรมและวรรณคดีช่วยให้เกิดความเข้าใจที่ดีของบริบททางประวัติศาสตร์มากยิ่งขึ้น เมื่อมีการลงพื้นที่สำรวจทำให้ค้นพบหลักฐานเชิงประจักษ์

ทางด้านความศรัทธาและความเชื่อซึ่งสะท้อนให้เห็นบริบททางประวัติศาสตร์ของปราสาทนครหลวงที่น่าสนใจ

ภาพที่ 4-6 หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงความยั่งยืนของพระพุทธศาสนา
ที่อยู่เคียงคู่ปราสาทนครหลวง บันทึกภาพเมื่อ 9 ตุลาคม 2561
ที่มา : ชนตติ พุ่มพฤษ, 2561, [ภาพถ่าย]

ภาพที่ 7-8 ศิลาพระจันทร์ลอยภายในบริเวณปราสาทพระนครหลวง บันทึกภาพเมื่อ 9 ตุลาคม 2561
ที่มา : ชนตติ พุ่มพฤษ, 2561, [ภาพถ่าย]

ภาพที่ 9-10 ภาพการรื้อคืบของชุมชนและอุตสาหกรรมที่กระทบปราสาทนครหลวง

บันทึกภาพเมื่อ 9 ตุลาคม 2561

ที่มา : ชเนตติ พุ่มพฤษ, 2561, [ภาพถ่าย]

3. ผลศึกษาบริบทของชุมชนโดยรอบปราสาทนครหลวง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ในปัจจุบันชุมชนแวดล้อมปราสาทนครหลวงจะมีความเป็นอุตสาหกรรมรื้อคืบเข้ามาใกล้มากขึ้น ก่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่ไม่สวยงามแก่พื้นที่รอบปราสาทนครหลวงเท่าไรนัก สะท้อนถึงการหลงลืมความสำคัญบางอย่างของประวัติศาสตร์ของปราสาทนครหลวงไปดังเช่นรูปภาพที่ 9-10

อย่างไรก็ตามหน่วยงานราชการในพื้นที่อำเภอนครหลวงพยายามผลักดันให้เกิดการสร้างภาพลักษณ์ระหว่างบริบทชุมชนโดยรอบปราสาทนครหลวง ภายใต้งานพิธีตักบาตรเทโวกันอย่างยิ่งใหญ่ว่า เพื่อเป็นการฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณี และส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน โดยใช้ชื่องานว่า “ชมปราสาทตักบาตรเทโว” ซึ่งได้จัดกันที่ปราสาทนครหลวงนับเป็นโบราณสถานเก่าแก่อายุกว่า 400 ปี ระหว่างวันที่ 2-4 ตุลาคม 2563 โดยนักท่องเที่ยวสามารถติดต่อจองห้องพักตามโรงแรมต่าง ๆ เพื่อชมการแสดง แสง สี เสียง ตื่นเข้าร่วมตักบาตรเทโว (mgronline, 2563, <https://mgronline.com>) ซึ่งการตักบาตรเทโว หมายถึงการทำบุญตักบาตร ในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 เนื่องในโอกาสที่พระพุทธเจ้าเสด็จลงจากเทวโลก คำว่า เทโว เรียกกร่อนมาจากคำว่า เทโวโรหณะ (เทว+โอโรหณ) ซึ่งแปลว่า การเสด็จลงจากเทวโลก ความเดิมมีว่า ในพรรษาที่ 7 นับแต่วันตรัสรู้ พระพุทธเจ้าเสด็จไปจำพรรษาอยู่บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์เพื่อเทศน์โปรดพระพุทธมารดา ที่ได้กำเนิดเป็นเทพบุตรอยู่ในชั้นดุสิต จนบรรลุโสดาปัตติผล ครั้นออกพรรษา ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 แล้ว จึงเสด็จลงจากเทวโลกที่เมืองสังกัสสนคร ในกาลที่เสด็จลงจากเทวโลก ได้มีเนีนเป็นอันเดียวกันจนถึงพรหมโลก เมื่อทรงแลดูข้างล่าง สถานที่นั้นก็มีเนีนอันเดียวกันจนถึงอเวจีมหานรก ทรงแลดูทิศใหญ่และทิศเฉียง จักรวาลหลายแสนก็มีเนีนเป็นอันเดียวกัน เทวดาก็เห็นพวกมนุษย์ แม้พวกมนุษย์ก็เห็นเทวดา สัตว์นรกก็เห็นมนุษย์และเทวดา ต่างก็เห็นกันเฉพาะหน้าที่เดียวลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงทรงเปล่งฉัพพรรณรังสี ขณะที่พระองค์เสด็จลงมาจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ รุ่งขึ้น วันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ชาวเมืองจึงพากันทำบุญตักบาตร เนื่องจากไม่ได้เห็นพระพุทธเจ้ามาถึง 3 เดือน การทำบุญตักบาตรในวันนั้นจึงได้ชื่อว่า ตักบาตรเทโวโรหณะ ต่อมามีการเรียกกร่อนไปเหลือเพียง

ตักบาตรเทโว เพื่อระลึกถึงเหตุการณ์ในวันนั้น จึงนิยม ตักบาตรเทโว กันจนเป็นประเพณีสืบมา ตราบเท่าทุกวันนี้ สำหรับงาน “ชมปราสาท ตักบาตรเทโว” เป็นโอกาสหนึ่งที่คนทั่วไปสามารถสัมผัส ปราสาทนครหลวงโบราณสถานเก่าแก่อายุกว่า 400 ปี ที่ยังคงมีความสมบูรณ์จากการก่อสร้างเป็น สถาปัตยกรรมแบบเขมรร่วมสมัยกับอยุธยาและทวารวดี ภายในงานนี้มีการแสดงสินค้าท้องถิ่นของอำเภอนครหลวง เช่น มีดอรัญญิก ของที่ระลึก อาหารคาวอาหารหวานหลากหลาย

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะที่มาจากผลการวิจัยพบว่า หน่วยงานราชการระดับท้องถิ่นที่ดูแลและรับผิดชอบอำเภอนครหลวงต่างมีความพยายามผลักดันให้พื้นที่รอบปราสาทนครหลวงเกิดภาพลักษณ์ระหว่างบริบทชุมชน โดยรอบปราสาทนครหลวง โดยผู้วิจัยได้นำเสนอข้อเสนอแนะการวิจัยแบ่งเป็นด้านสำคัญ ๆ ดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะการวิจัยด้านประชาชน

1. ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้การมีส่วนร่วมแก่ประชาชนในการรับรู้บริบททางประวัติศาสตร์ของปราสาทนครหลวงและบริบทของชุมชนโดยรอบปราสาทนครหลวงในมิติต่าง ๆ
2. ควรมีการถ่ายทอดเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของปราสาทนครหลวงจากการรวบรวมข้อมูลทั้งจากงานวิจัยฉบับนี้และหลักฐานสำคัญอื่น ๆ ไว้ในรูปแบบของสื่อสำคัญที่ประชาชนทุกภาคส่วนสามารถเข้าไปหาข้อมูลที่อ้างอิงได้อย่างถูกต้อง

ข้อเสนอแนะการวิจัยด้านบุคลากรรัฐ

1. ควรมีการสร้างความเข้าใจและปรับทัศนคติของบุคลากรภาครัฐและภาคประชาชนให้ซาบซึ้งถึงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของปราสาทนครหลวง
2. ควรมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารของชุมชนโดยรอบปราสาทนครหลวงจากประชาชนไปยังหน่วยงานภาครัฐและจากภาครัฐสู่ประชาชน โดยการจัดทำข่าว บทความ และจัดประชุมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ
3. ควรมีการส่งเสริมร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและประชาชนในลักษณะเครือข่ายคือการที่จะต้องมาทำความเข้าใจกันมาผนึกกำลังกันเป็นหนึ่งเดียว เพื่อร่วมกันรับผิดชอบชุมชนโดยรอบปราสาทนครหลวงในลักษณะภาคีชุมชน

ข้อเสนอแนะการวิจัยด้านชุมชน

1. ควรมีจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมบริบทของชุมชนที่มีต่อปราสาทนครหลวงอย่างต่อเนื่องเพื่อแสดงถึงความสำคัญเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่นของอำเภอนครหลวง
2. ชุมชนควรเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินกิจกรรม เช่น การประเมินผลภายหลังงานประเพณีสมโภชน์ปราสาทนครหลวง เพื่อให้ชุมชนทราบถึงผลการดำเนินกิจกรรมและสามารถที่จะเสนอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขได้
3. ควรให้ความอิสระในการมีส่วนร่วมของชุมชนในมีส่วนร่วมในการพัฒนาปราสาทนครหลวง เช่น เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระและสร้างการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในฐานะผู้ดูแลรับผิดชอบปราสาทนครหลวง

4. ควรมีการส่งเสริมให้ชุมชนร่วมกิจกรรมการพัฒนาพื้นที่ปราสาทนครหลวงอย่างสม่ำเสมอโดยมีการมีกิจกรรมการพัฒนาที่ต่อเนื่องให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้น ๆ
5. เปิดโอกาสให้ชุมชนได้แสดงความสามารถและศักยภาพในการพัฒนาปราสาทนครหลวง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษามลกระทบต่อการพัฒนาปราสาทนครหลวง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. ควรมีการศึกษาบทบาทของหน่วยงานภาครัฐต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่และบริบทชุมชนอย่างยั่งยืน
3. ควรมีการศึกษาบทบาทของหน่วยงานในท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมในบริบทชุมชนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล
4. ควรศึกษาศักยภาพของชุมชนโดยรอบปราสาทนครหลวงเพื่อรองรับการท่องเที่ยวในอนาคต

บรรณานุกรม

- กิตติ โล่เพชรรัตน์. (2557). **มรดกอยุธยา**. กรุงเทพฯ: ก้าวแรก.
- เกรียงไกร เกิดศิริ, อิสระชัย บุณยะอรุณ, บุญยกร วชิระเจียรชัย, ปรมพร ศิริกุลชยานนท์. (2561). ปราสาทนครหลวง อยุธยา. **วารสารหน้าจั่ว ว่าด้วยสถาปัตยกรรม การออกแบบ และสภาพแวดล้อม**. 33, 71-90.
- กรมศิลปากร. (2538). **แนวทางการจัดการโบราณสถานในบัญชีมรดกทางวัฒนธรรมของโลก**. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ.
- _____. (2558). **นิราศวัดเจ้าฟ้า (ฉบับตรวจสอบชำระ พ.ศ. 2558)**. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม.
- กำพล จำปาพันธ์. (2556). อยุธยากับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ : พื้นฐานทางประวัติศาสตร์และสังคม วัฒนธรรม ใน **เปิดประตูอยุธยาสู่ประชาคมอาเซียน**. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ประจำปี 2556 ณ อาคาร 100 ปี มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา วันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2556.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2529). **บ้านกับเมือง**. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชลลดา เรืองรักษ์ลิขิต. (2560). **เสน่ห์ของบทธระพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช**. กรุงเทพฯ: คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชาลวิทย์ เกษตรศิริ. (2542). **อยุธยา: ประวัติศาสตร์และการเมือง**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์และมูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย.
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. (2543). **ชีวิตและงานของสุนทรภู่**. (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพฯ: บรรณาการ.
- ตริยานันต์ พรหมคำ. (2557). การศึกษาบริบทชุมชนเพื่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวในเขตตำบลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. **วารสารวิชาการแพรวกาฬสินธุ์**, 1(2), 76-90.
- นรินทร์ จงวุฒิเวศย์. (2550). **สถาปนารกร**. กรุงเทพฯ: กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

บ้งอร บุญปิ่น. (2561). กลุ่มชาติพันธุ์ลาวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา: ประวัติความเป็นมา วัฒนธรรม และแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม, 8(1).

บุญเตือน ศรีวรพจน์. (2543). คำฉันท์สรรเสริญพระเกียรติ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวหลวงปราสาททอง. กรุงเทพฯ: กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.

บุรพา โชติช่วง. (2557, 4 ตุลาคม). ปราสาทนครหลวง มรดก”กรุงเก่า” ที่ถูกลืม, สยามรัฐ.

ปารวี ไพบูลย์ยั้ง. (2562). นายรอบรู้ นักเดินทาง พระนครศรีอยุธยา. กรุงเทพฯ: สารคดี.

ภาพการรูกืบของชุมชนและอุตสาหกรรมที่กระทบปราสาทนครหลวง. (2561). [ภาพถ่าย]. พระนครศรีอยุธยา: ชเนตตี ฟุ่มพุกษ์.

มีด "อรัญญิกอยุธยา" ปลีก-ส่ง. (2561). มีดอรัญญิกประดับเครื่องมุก. ค้นเมื่อ 18 มิถุนายน 2561, จาก <https://www.facebook.com/kaimeedAyutthaya>

มีดอรัญญิกแท้ แท้ หลากหลายให้เลือก. (2561). ภาพมีดอรัญญิกที่มีให้เลือกตามคุณสมบัติการใช้งาน. ค้นเมื่อ 18 มิถุนายน 2561 จาก www.facebook.com/knifethai

ราชกิจจานุเบกษา. (2478). โบราณสถานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. เล่ม 52, ตอนที่ 75 หน้า 3679-3717. กรุงเทพมหานคร.

วลัยลักษณ์ ทรงศิริ. (2559). การตั้งถิ่นฐานในเขตดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำเจ้าพระยา. ค้นเมื่อ 9 กรกฎาคม 2560, จาก <https://lek-prapai.org/home/view.php?id=839>

ศิลปะพระจันทร์ลอยภายในบริเวณปราสาทพระนครหลวง. (2561). [ภาพถ่าย]. พระนครศรีอยุธยา: ชเนตตี ฟุ่มพุกษ์.

ศูนย์ข้อมูลกลางวัฒนธรรม. (2555). ปราสาทนครหลวง. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงวัฒนธรรม.

สำนักงานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (2561). ข้อมูลพื้นฐาน อำเภอนครหลวง. ค้นเมื่อ 18 มิถุนายน 2561, จาก ww2.ayutthaya.go.th/amphur_content/cate/3

สำนักศิลปากรที่ 3 พระนครศรีอยุธยา กรมศิลปากร. (2551). รายงานการบูรณะมณฑปวัดกลาง ตำบลนครหลวง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. ม.ป.ท.: พัทธกร.

หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงความยั่งยืนของพระพุทธศาสนา ที่อยู่เคียงคู่ปราสาทนครหลวง. (2561). [ภาพถ่าย]. พระนครศรีอยุธยา: ชเนตตี ฟุ่มพุกษ์.

องค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลิง. (2561). กลุ่มทำเครื่องใช้ประดับมุก. พระนครศรีอยุธยา: องค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลิง ตำบลหนองปลิง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

kaimeedAyutthaya. (2561). มีดอรัญญิกประดับเครื่องมุก. ค้นเมื่อ 18 มิถุนายน 2561, จาก www.facebook.com/kaimeedAyutthaya

knifethai. (2561). มีดอรัญญิกที่มีให้เลือกตามคุณสมบัติการใช้งาน. ค้นเมื่อ 18 มิถุนายน 2561, จาก www.facebook.com/knifethai

Mgronline. (2563). เมืองกรุงเก่าชวนนุ่งไทย “ชมปราสาท ตักบาตรเทโว” 2-3 ต.ค.นี้. ค้นเมื่อ 10 พฤศจิกายน 2563, จาก <https://mgronline.com/local/detail/9630000093475>

Touronthai. (2561). หมู่บ้านทำมีดอรัญญิก. ค้นเมื่อ 18 มิถุนายน 2561, จาก www.touronthai.com/article/2135